

OB ŠESTDESETLETNICI PRIZNANEGA SLOVENSKEGA GEOMORFOLOGA
DR. MILANA ŠIFRERJA

Naš jubilant, po rodu Ločan (rojen 24. oktobra 1928), je v Loških razgledih objavil sicer dva prispevka (1955 in 1974), vendar je morebiti bolj kot v domačem kraju znan v krogu slovenskih geografov in geomorfologov. Zato ga kaže tu podrobneje predstaviti.

Po končani domači osnovni šoli so mu srednješolsko izobrazbo zapletla vojna leta. Maturiral je leta 1948 v Ljubljani, nakar se je lotil univerzitetnega študija geografije in zgodovine. Od vseh univerzitetnih učiteljev je nanj najbolj vplival akad. prof. dr. Anton Melik, znani slovenski geograf. Kot mnoge slušatelje je tudi slavljenca animiral za lepoto in zanimivosti pokrajine na Slovenskem in ga uvedel v odprta vprašanja geomorfološkega raziskovanja. Pri tem je bil v ospredju pretekli razvoj reliefa in učinki, ki so se ohranili v današnji podobi pokrajine. Pod učiteljevim vplivom se je mladi Ločan že med študijem lotil raziskovanja ledenodobne poledenitve na Pokljuki in za študijo sprejel v letu 1953 univerzitetno študentsko Prešernovo nagrado. Prof. Melik je slavljenca takoj po diplomi leta 1954 sprejel med takrat še maloštevilne sodelavce v Geografskem inštitutu Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani. V tej ustanovi, ki se po ustanovitelju in prvem upravniku imenuje Geografski inštitut Antona Melika (zdaj del Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU), je ostal do današnjih dni. V njem je tudi, skladno z znanstvenimi objavami, napredoval od asistenta (1954) do znanstvenega sodelavca (1961), višjega znanstvenega sodelavca (1965) in znanstvenega svetnika (1973).

Na začetku svoje znanstvene kariere se je Šifrer z vsem mladostnim žarom lotil proučevanja pleistocenske poledenitve slovenskih gora in rezultate objavljaval v glasilu Geografskega inštituta – Geografskem zborniku (= GZ) in deloma Geografskem vestniku (= GV). Na Pokljuki (GV, 1952) in v dolini Tolminke ter Zadlašce (GZ, 1955) je Šifrer dotedanje znanje o poledenitvi dopolnil. Njegova študija

o poledenitvi Notranjskega Snežnika (GZ, 1959) pa predstavlja pionirsko delo o dotlej neznani, čeprav precejšnji poledenitvi.

Podrobna analiza moren je vodila mladega raziskovalca v razširitev raziskovalnega območja na odkladnine ledeniških potokov in rek, to je na fluvioglacialno območje, na gradivo in terase alpskih rek, ki so odmakale ledenike. Novo znanje o tem in o procesih na tem ozemlju je Šifrerju prineslo študijsko bivanje v zahodni Nemčiji pri svetovno znanem geomorfologu prof. dr. J. Büdlu, ki je imel nanj s svojo usmerjenostjo enak vpliv kot prof. Melik. V Würzburgu se je v letih 1960 in 1961 seznanil tudi z Büdllovimi učenci, ki so kasneje ponesli slavo nemške kvartarne geomorfološke šole daleč preko evropskih meja. V srednjo Evropo je prinesla sveže znanje o močnem preoblikovanju reliefa v tako imenovanem periglacialnem svetu, to je v pasu med ledeniki (snežno mejo) ter gozdom. V Sloveniji je bil

ta pas mnogo razsežnejši kot poledenelo ozemlje, saj je med največjimi würmskimi (zadnja ledena doba) ohladitvami segal do dna alpskih kotlin in dolin. Ledeniško in fluvioperiglacialno dogajanje na naših tleh je bila tudi tema disertacije, ki jo je Šifrer obranil leta 1960 in objavil 1961 pod naslovom »Porečje Kamniške Bistrice v pleistocenu« v posebni knjigi (Dela 6, Geografskega inštituta SAZU). Z njo si je pridobil sloves najbolj marljivega in poglobljenega raziskovalca reliefnih sprememb, ki so potekale na naših tleh med dva milijona let dolgo pleistocensko dobo.

Toda kvartarna geomorfologija je le del klimatske geomorfologije, ki jo je že omenjena Búdlova geomorfološka šola utrdila v Evropi in po svetu, priznavajoč topli in vlažni tropski in subtropski klimi v terciarni dobi posebnosti pri nastajanju širokih uravnav in debelih površinskih preperelin, in hladni dobi posebnosti razčlenjevanja teh uravnav z rečno erozijo. Takrat so se na Slovenskem bistveno poglobile doline in kotline, posebno v predalpskem hribovju, kakršno je tudi Škofjeloško hribovje. Faze rečnega poglobljanja dolin pa so v glacialnem kot tudi v periglacialnem območju prekinjale faze rečne in pobočne akumulacije in nastajanja akumulacijskih teras, ki so ostale nekatere po kasnejšem poglobljanju do več deset metrov visoko nad aluvialnimi ravninami vzdolž rek.

To je osnovna tematika tri in pol desetletja trajajočega raziskovanja našega jubilanta, ki je v slovenski strokovni literaturi zapustil več deset razprav in še več krajših zapisov. Tu jih ne moremo vseh naštet. Mednje sodi geomorfološka, pretežno kvartarološka razprava o Novomeški kotlini (1962), o dolini Rašice in Dobrem polju (1976) ter o Ljubljanski kotlini. Slednja Kvartarni razvoj Dobrav na Gorenjskem (GZ, 1969) spada s svojo delitvijo gorenjskih kvartarnih teras na staro- in mladopleistocenske med najpomembnejše Šifrerjeve prispevke k poznavanju slovenskega reliefa kot okolja našega človeka. Sledile so razprave o Dravinjskih gorah (GZ, 1974), o Škofjeloškem hribovju (Loški razgledi, 1974 in GZ, 1982), o zgornjem Posočju (1975), okolici Mosta na Soči (1983) ter o Ljubljanskem barju. Iz slovenskih šolskih učbenikov vemo za mostiščarsko jezero ali ga poznamo po Jalnovi povesti. Ko pa je Šifrer analiziral tedanje barjanske sedimente, vključno polžarico, je prišel do prepričanja (GZ, 1983) da jih ni zapustilo trajno jezero, temveč obdobje po-

plave, kakršne so se v ostankih po novodobnih melioracijah ohranile do današnjih dni. Vsekakor drzna ugotovitev in bodoči raziskovalci Barja ne bodo mogli mimo Šifrerjeve analize sedimentov na površju in pod njim ter obrobni teras in rečnih vršajev. Podobno novost pomeni najdba teras v koprskem Primorju (GZ, 1965), ki jih je zapustila višja morska gladina Jadrana, kot je današnja. Poleg teh razprav je v Šifrerjevi bibliografiji tudi nekaj preglednih člankov, ki so izšli na Slovenskem, drugod v Jugoslaviji in v enem primeru v Debrecenu kot plod sodelovanja z madžarskimi geomorfologi.

Ko je prof. A. Melik zadal Geografskemu inštitutu SAZU nalogo vsakoletnega pregleda stanja na dveh edinih v Jugoslaviji preostalih ledenikih, na Triglavskem in na Skutinem (zadnji v Kamniško-Savinjskih Alpah), je bilo jasno, da bo med vsakoletnimi merilci stanja tudi M. Šifrer. Zato ga v slovenski glaciološki literaturi najdemo kot avtorja razprav o gibanju Triglavskega ledenika v letih 1953/54 (GZ, 1955), 1954–1962 (GZ, 1963), 1963–1973 (GZ, 1976), 1974–1985 (GZ, 1986).

Ko je dr. M. Šifrer uvidel, da sam ne bo zmogel obdelati vseh kvartarnih sedimentov in teras na Slovenskem, je prevzel koordinatorsko skupinske raziskave raziskovalne naloge Kvartarni sedimenti in njihova izraba na Slovenskem. Skupno z dr. D. Radinjo ter dr. D. Mezetom je pripravil navodila (GV, 1978). Vendar je padlo največ dela na njegova rame, o čemer priča precej elaboratov, ki jih hrani njegova institucija in Raziskovalna skupnost Slovenije oz. nekdanji Sklad Borisa Kidriča.

Poleg raziskav, ki so človeku pri srcu, mora vsak raziskovalec prevzemati naloge po želji in ukazih drugih. Šifrer je imel srečo, da se je lahko vključeval v skupinsko delo predvsem s priljubljeno tematiko – kvartarno geomorfologijo, saj je edini, ki se na Slovenskem ukvarja samo z njo. Tako skupinsko delo je bila dolgoletna raziskava geografije poplavnih območij (GV, 1974) in k vzorčni študiji geomorfološke analize poplavišča ob Pšati (GZ, 1976). V nadaljnjih študijah je svoj prispevek razširil na naravnogeografske razmere in se poglobljal v vprašanje, v koliko je na obseg današnjih poplav poleg kvartarne zapuščine v današnjem reliefu vplival tudi človek z nepremišljenimi posegi v vodne tokove. O tem govorijo slavljenceve objave o porečju Dravinje (GZ, 1977), Krke (GZ, 1981) in na Dolenjskem

sploh (1984). Ker je hkrati koordiniral raziskave drugih, tudi zunajinštitutskih sodelavcev, mu ni bilo težko, za prvi zbornik o naravnih nesrečah na Slovenskem (1983) napisati pregledno študijo o vzrokih in učinkih rečnih poplav. Še pred načrtnim študijem geografije poplavnih območij se je vključil po hudih povodnjih v skupinske raziskave učinkov in prispeval poglavja o poplavah leta 1954 na Savinjskem, ob Sevnici, na Kozjanskem, ob spodnji Savi, skupno z dr. M. Žagarjem pa obdelal neurje med Slovenskimi Konjicami ter Krškimi (GV, 1960). Čez dve leti se je sam lotil učinkov neurja v vzhodnih Karavankah (GZ, 1962), čez dvajset let neurja v severovzhodni Sloveniji. Da bi se ob opisu učinkov in vzrokov naravnih nesreč učili, kako ravnati v bodoče, se je slavljenec loteval tudi drugih naravnih nesreč skupno s stanovskim kolegom M. Orožnom-Adamičem, tako vetrovne ujme na Gorenjskem februarja 1984 (GZ, 1984), uničujočega žleda v gozdovih okrog Idrije in Postojne (GZ, 1976).

Na predlog Republiškega štaba za civilno zaščito je našemu slavljencu Zvezni izvršni svet povsem upravičeno dodelil plaketo Civilne zaščite za dosežke pri spoznavanju in preučevanju naravnih nesreč na Slovenskem (1985).

Samo po sebi se razume, da se je jubilant kot vsi znanstveniki udeleževal z referati raznih slovenskih, jugoslovanskih in tujih strokovnih zborovanj in da mu ni bilo prizaneseno tudi pri upravnih dolžnostih. V letih 1975–1982 je bil tajnik in v obdobju 1983–1987 upravnik Geografskega inštituta Anton Melik ZRC SAZU. Med javnimi priznanji za dosežene uspehe je tudi Red dela z zlatim vencem, ki mu ga je leta 1988 dodelilo predsedstvo SFRJ in Pohvala Geografskega društva Slovenije (1972).

Bolj kot zagnanosti – te ima še dovolj – želimo slavljencu za šestdesetletnico mnogo zdravja. In seveda še mnogo delovnih uspehov.

Ivan Gams